

۵۰
اول
ربعی
مثنی صدری

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

www.KitaboSunnat.com

تحليل، رابطه علم و دين از منظر قرآن كريم

نگارش:

علی کریم پور قراملکی

سروشنامه: کریم پور قراملکی، علی
عنوان و نام پدیدآور: تحلیل رابطه علم و دین از منظر قرآن کریم / نگارش: علی کریم پور قراملکی
مشخصات نشر: تهران: هم: ادباء، ۱۳۹۷-
مشخصات ظاهری: ۱۵۰ ص
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۴۶۴-۲۸-۲
وضعیت فهرست نویسی: فیا
ناداشت: کتابنامه: ص. ۱۴۹-۱۵۰: عجین به صورت ربرپوس
موضوع: علم و دین-جنبه های قرآنی
موضوع: قرآن و علوم
موضوع: دین-جنبه های قرآنی
رده بندی کنگره: ۱۳۹۷ ک ۴
رده بندی دیویی: ۲۹۷/۱۵۸
شماره کتابشناسی: ۹۷۴۶۸۲۷

انتشارات ادباء

قم/ خ ایت ا... دینی نجفی-پاساژ قدس / طبقه بالا

پشت ۱۸۸ / نشر ادباء / صدالادبانی

E-mail: odna@adaboo.com

تلفن: ۳۷۷۴۴۶۸۴ - ۳۷۷۴۲۰۲۹ فاکس: ۳۷۷۴۰۴۸۰

تحلیل رابطه علم و دین از منظر قرآن کریم

ناشر: ادباء

مؤلف: علی کریم پور قراملکی

مدیر مسئول: سید شهرام صدرالادبانی

نوبت چاپ: اول

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

سال چاپ: ۱۳۹۷ هـ ش

چاپ: زمزم

قطع و تعداد صفحات: رقعی / ۱۵۰ صفحه

شابک: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۶۴۶۴ - ۲۸ - ۲

قیمت: ۱۲۰۰۰۰ ریال

فهرست عناوین

۱۰	فصل اول: کلیات و مفهوم شناسی
۱۱	مقدمه
۱۲	ضرورت و اهمیت بحث
۱۳	تبیین مفهوم علم و دین
۱۵	فصل دوم: شناخت دین با رویکرد دقایق
۱۷	تبیین دین در قرآن
۱۸	اوصاف دین در قرآن
۱۸	۱. تقسیم پذیری دین به حق و باطل
۱۸	۲. اثبات پذیری دین
۱۹	۳. تفرقه پذیری دین
۲۰	۴. قابلیت تبلیس دین توسط شیطان
۲۱	۵. قابل لهو و لعب بودن دین توسط بشر
۲۱	۶. اخلاص پذیری دین
۲۲	۷. تثبیت و تزلزل پذیری دین
۲۲	بررسی احکام دین با نگاه قرآنی
۲۲	۱. کلمه دین، از کلمات ارزشی است
۲۳	۲. شایستگی دین برای سرپرستی جامعه و طاعت مردم از آن
۲۴	۳. دین، صرف باور و یقین خالی از معرفت نیست

۴. دین، حالت تکاملی و تدریجی دارد؛ ۲۵
۵. مراتب و درجات مختلف دین، مقابل یکدیگر نیستند؛ ۲۶
۶. دین، برنامه‌ای جامع است؛ ۲۸
۷. دین، با قرائت‌های مختلف سازگاری ندارد؛ ۲۹
۸. مقام تعریف دین، غیر از مقام تحقق آن است؛ ۳۱
۹. دین، افزون بر جنبه توصیه‌ای از جنبه توصیفی و واقع‌نمایی هم برخوردار است؛ ۳۲
۱۰. دین، اثر از سورات آدمی گزارش می‌دهد؛ ۳۳
۱۱. عناصر دین، به هم پیوند و رابطه ناگسسته دارند؛ ۳۴
۱۲. دین، خزون، تکالیف و الزامات شرعی، حقوق انسانی را نیز مطالبه می‌نماید ۳۵
۱۳. دین، همانند علم اثبات‌پذیر و ابطال‌پذیر است ۳۶
۱۴. دین، ادراکات الهی را مبرم می‌شمارد ۳۷
۱۵. زبان دین، زبان و شیر خاص (تلفیقی) است؛ ۳۸
۱۶. دین، به معنای خداواری است ۳۹
- نتیجه‌گیری؛ ۴۰

فصل سوم: شناخت علم با رویکرد قرآنی ۴۳

- علم در لغت ۴۵
- تبیین نسبت‌های راهگشا در معناشناسی همزمانی علم ۴۶
- الف- نسبت صرفی و نحوی، ۴۶
- ب- نسبت هم‌نشین‌های علم، ۴۷
- ج- نسبت جانشین‌های علم، ۴۷
- د- نسبت مقابل‌های علم؛ ۴۸
- جایگاه علم در قرآن ۴۸
- الف- امر به علم آموزی؛ ۴۸
- ب- بیان آثار و برکات معنوی علم؛ ۴۹
- ج- بیان آثار و برکات مادی علم؛ ۴۹
- د- بیان امتیازات ویژه صاحبان علم؛ ۵۰

هـ- حکم علم تجربی از دیدگاه قرآن..... ۵۰

فصل چهارم: قلمرو و تاریخچه بحث رابطه علم و دین ۵۳

۱. قلمرو بحث رابطه علم و دین..... ۵۵

الف- حوزه گزاره ها؛ ۵۵

ب- حوزه پیش فرضها؛ ۵۶

ج- حوزه روحیه های حاکم بر دو جریان؛ ۵۷

۲. تاریخچه رابطه علم و دین در عالم اسلامی؛ ۵۸

تاریخچه رابطه علم و دین در ایران ۶۲

واکنش های مختلف دانشمندان ایرانی در باره رابطه علم و دین (قبل از انقلاب): ۶۳

واکنش های مختلف دانشمندان ایرانی در باره رابطه علم و دین (بعد از انقلاب): ۶۳

۳. تاریخچه رابطه علم و دین در عالم غرب ۶۶

قرن هفدهم (دوره زمینه ساز جنگ دعاوا) ۶۶

ویژگی های فلسفه طبیعی قرن هفدهم: ۶۷

نتایج فلسفه طبیعی قرن هفدهم: ۶۷

قرن هیجدهم (دوره نهادینه شدن مقدمات جنگ و دعاوا) ۶۸

هیوم و اصالت تجربه افراطی؛ ۶۹

کانت و قلمرو عقل ۶۹

قرن نوزدهم (شروع جنگ میان علم و دین) ۶۹

قرن بیستم (جنگ و آتش بس و همکاری) ۷۰

فصل پنجم: نقد و بررسی ادله قائلان به تعارض علم و دین ۷۳

۱. عدم صراحت در نشان دادن حقیقت آراء؛ ۷۴

نقد و بررسی: ۷۵

۲. عمل رازگونه در دین؛ ۷۷

نقد و تحلیل: ۷۷

۳. آزمون ناپذیری و نقض ناپذیری در دین؛ ۸۰

- تحلیل و نقد: ۸۱
۴. ابطال ناپذیری در دین: ۸۵
- نقد و تحلیل: ۸۵
۵. یقین پذیری در دین: ۸۷
- نقد و بررسی: ۸۷
۶. اسرار و رخنه پذیری در دین: ۹۰
- نقد و بررسی: ۹۲
۷. ادعای اصالت احکام کتب مقدس: ۹۴
- نقد و بررسی: ۹۴
۸. بروز بیهودگی در زندگی مردم توسط علم: ۹۶
- نقد و نظر: ۹۷
- نتیجه گیری: ۹۹

فصل ششم: نقد و بررسی ادله قائلان به تمایز علم و دین ۱۰۱

الف- تمایز از جهت اختلاف در موضوع، مسئله، روش و هدف ۱۰۳

نقد و بررسی: ۱۰۴

۱. ادعای اختلاف، ادعای غیرپذیرفتنی: ۱۰۴

۲. تمایز انگاری و غفلت: ۱۰۵

۳. تمایز انگاری و سلب واقعیت: ۱۰۷

۴. تمایز انگاری و مخالفت آن با حسن بسط انسان: ۱۰۸

۵. دخالت دین در امور طبیعی: ۱۱۰

۶. تحصیل تقرب الهی با دنیای مثبت: ۱۱۲

۷. سامان یابی دنیای انسان با دین: ۱۱۱

۸. درهم تنیدگی دین و علم: ۱۱۳

ب. تمایز علم و دین از طریق تواضع در علم ۱۱۵

نقد و بررسی: ۱۱۵

۱. بررسی خلقت به جای مطالعه طبیعت ۱۱۵

۲. علم و دین، هر دو مظهر الهی: ۱۱۷

۳. لزوم تفکیک بین علم نافع و علم ضار..... ۱۱۸
- ج. تمایز علم و دین از راه تمایز پرسشها..... ۱۱۹
- نقد و بررسی:..... ۱۲۰
۱. نگرش اومانستی و بحث انتظار؛..... ۱۲۰
۲. مخالفت انتظار با ادله عقلی؛..... ۱۲۳

فصل هفتم: نقد و بررسی ادله قائلان به تلاقی علم و دین..... ۱۲۷

۱. عجز علم در پاسخ دهی به همه پرسشهای انسان..... ۱۲۹
۲. عدم توجهم میان تصور خداوند و انتخاب تصادفی..... ۱۳۰
۳. اشتراک حکایتگری از چهره جهان..... ۱۳۱
۴. اقتضای درهم زدگی سطوح..... ۱۳۱

فصل هشتم: نقد و بررسی ادله قائلان به تایید علم و دین..... ۱۳۳

۱. کمک‌های متقابل علم و دین؛..... ۱۳۵
۲. یکسانی روش علم و دین؛..... ۱۳۵
- نظریه مختار..... ۱۳۶

فصل نهم: نیم نگاهی به علم دینی..... ۱۳۹

- برداشت‌ها در علم دینی:..... ۱۴۲
- منابع و مأخذ..... ۱۴۵

فصل اول:

الیات و مفهوم شناسی

مقدمه؛

خداوند، سعادت و کمال انسان را دوست می‌دارد، لذا می‌خواهد که انسان سعادت را به آغوش بکشد. به همین سبب، برنامه‌ای خاص را با عنوان دین توسط پیامبرانش به سوی بشر نازل نمود تا وی با پیاده کردن آنها، بتواند به سعادت نائل گردد. افزون بر اینکه، خداوند می‌داند که چنین انسانی تا دعوت خداوندی به صورت رسمی او را پشتیبانی نکند، به آسانی به سمت خداوند حرکت نخواهد نمود.

از سویی، او را هم به ابزاری همانند سمع و بصر و دماغ مجهز نمود تا بتواند به وسیله آنها، برنامه فوق را دریافت بنماید.

از اینجا، معلوم می‌شود که دین، وسیله‌ای برای رسیدن به سعادت و تقرب الهی است. همانگونه که، مسلح شدن انسان و قدرتمندی او هم با علم، وسیله‌ای برای فهم و درک خوب دین است.

لکن انسان در طول تاریخ، در برخی از مواقع به جای اینکه علم را در مسیر فهم و درک بیشتر دین به کار بگیرد. با بهانه قرار دادن اینکه دین، محصول خداست و علم محصول بشر است، به دنبال مقابل هم قرار دادن این دو

می‌گردد حتی خود علم را به عنوان موضوع؛ یعنی هدف و مقصد تعریف می‌کند تا آنجا که در برخی از مواقع هم، می‌خواهد با جایگزین کردن علم در جای دین، می‌خواهد به جنگ دین برود. در حالی که دین، پناهگاه علم است. همانطور که دین را خداوند فرستاده، علم هم که آثار بشر است، با اقتدار بشر توسط خداوند از انسان حاصل می‌شود. اگر علم بخواهد منافع و آسایش دنیوی را اخذ کند، سر به دنبال داشته باشد، نباید از مسیر خدایی دور بیفتد. همانطور که دین بخواهد سعادت را برای انسان به ارمغان بیاورد نباید با علم و قدرت انسان وارد مبارزه شود؛ چرا که دین و علم، دو بال و پری هستند که با گره خوردن به هم سعادت انسان را تضمین می‌کنند.

ضرورت و اهمیت بحث

پرداختن به بحث ارتباط دین و علم از چند لحاظ اهمیت می‌تواند داشته باشد:

۱. از منظر شناخت تاریخی؛ دانستن اینکه علم و دین در حیات گذشته انسان، چگونه بوده‌اند؟ یکی از مجهولات انسان را برطرف نموده، و به او آگاهی لازم در این رابطه می‌بخشد. به عبارت دیگر، تأمل بیشتر در باره اینکه انسان در طول حیات خود، به هر دو دین و علم نیازمند است می‌تواند یکی را فدای دیگری نکند؛ همینطور علم و دین چه کمکی می‌تواند در رسیدن او به راحتی و نیز سعادت و کمال او ایفا بکنند؟ می‌تواند صحنه‌های خوبی از همکاری یا درگیری بین علم و دین را به نمایش بگذارد.

۲. از منظر معرفت شناختی؛ دین و علم، چگونه امری هستند؟ آیا دین با علم نسبتی دارد و متقابلاً علم هم با دین، چه ارتباطی دارد یا در وجهی از

وجوه، قدر مشترکی ندارند؟ در نتیجه، هر دو در موضوع، روش و غایت از هم جدا می‌باشند. به عبارت دیگر، اگر در مقام گردآوری تعامل داشته باشند در حوزه دآوری هم با هم سازش دارند یا نه؟ آگاهی انسان نسبت به موارد مذکور، می‌تواند شناخت او را نسبت به هر کدام از دین و علم افزایش بدهد.

۲. از منظر عینی و تمدنی؛ عده‌ای هم چون وایتهد توجه و ضرورت مسأله نسبت به علم را از منظر تمدن غربی مورد دقت و توجه قرار داده‌اند. برخی همانند تد پیترز این منظر حل چالش‌های زیست محیطی و بحران‌های انسانی و اخلاقی که با نظام دینی مسر می‌گردد، مورد تأکید قرار داده‌اند.

تبیین مفهوم علم و دین

علم در سه معنای عام، خاص و خاص‌الخاص به کار می‌رود:

۱. به معنای یافته‌های انسانی شامل علوم طبیعی، فلسفی و حسی و تجربی و اخلاقی و تاریخی است.

۲. یافته‌های تجربی انسانی که اعم از طبیعی، روان‌شناسی و جامعه‌شناسی است.

۳. یافته‌های تجربی که تنها علوم طبیعی را شامل می‌شود.

البته، علم با رویکردی خاص، به حصولی، حضوری و شهودی قابل تقسیم است. برخی هم، علم را به تصورات (درک و آگاهی)، تصدیقات (یقینات) و مشاهده و تجربه تقسیم نموده‌اند.

دین نیز، در لغت^۱ به معنای انقیاد در مقابل برنامه را می‌گویند. هرگاه این

۱. مصطفوی، التحقیق فی کلمات القرآن، ج ۳، ۲۸۹

معنا از جانب برنامه لحاظ شود، بدان حکم، جزاء، حساب، اعطاء و مانند آن اطلاق می‌شود و هر وقت هم از سوی مطاوع و قابل، اعتبار گردد، در معانی طاعت، ذلّ، مملوک و قرض و غیره استعمال می‌شود. دین در اصطلاح، به مجموعه‌ای از اعتقادیات، اخلاقیات و رفتارها اطلاق می‌شود که حول مفهوم حقیقت غایی سامان یافته‌اند.